

סיפורי אליהו: מי הקובע – אליהו או האל?

פרק י"ז

איריס יניב

מי אתה, אליהו?

במלכים א' י"ז 1 אנו פוגשים לראשונה את אליהו, עליו לא שמענו דבר עד כה¹. שלא כמו נביאים² אחרים בתנ"ך, שבדרך כלל מתוארת הקדשתם לנבואה (משה – שמות ג'- ד' 17, ירמיהו- ירמיה א', ועוד) או ניתן לנו מידע לגביהם (למשל: עמוס – עמוס א' 1) – על אליהו איננו יודעים כמעט דבר. אנו יודעים שאלהו הוא מתושבי גלעד, אך גם פירוש מוצאו - הַתְּשֻׁבִי - אינו ברור. לדעת גרסיאל³, בעקבות נלסון גליק, אליהו היה מיבש גלעד.

המסתורין בהופעתו של אליהו מועצם בשל העובדה, שלא נמסר כי ה' שלח את אליהו להינבא. אמנם אליהו אומר שהוא "עמד לפני" ה'⁴, אך איננו שומעים על גזירה אלוהית חמורה של בצורת אלא מפי הנביא. לכן אנו תוהים אם מיוזמתו פועל כאן אליהו או מכוח צו אלוהי מפורט, ברור ומפורש.

אותו אדם מסתורי נושא את דברו בפני אחאב מלך ישראל – לא יותר ולא פחות, ולא בפני העם, כנביאים אחרים. ראשית הוא נשבע בשם ה': **חִי-ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לְפָנָיו**. אבל שבועה בשם ה' נפוצה במקרא, ואינה מעידה על דבר נבואה בהכרח (למשל: דברי דוד לנתן בשמואל ב' י"ב 5, או דברי עובדיהו לאלהו במלכים א' י"ח 10). נביאים משתמשים בנוסחאות פתיחה אופייניות, המעידות על כך שדבריהם נמסרו להם על ידי ה'. למשל: **כֹּה-אָמַר ה'** (שמות י"א 4, שמואל ב' ז' 5, מלכים ב' כ' 5, ועוד) או **וַיְהִי דְבַר-ה' אֵלַי לְאמֹר** (ירמיה א' 11, יחזקאל כ"ו 1, ועוד הרבה). נוסחאות אלה נעדרות מדברי אליהו.

מה אומר אליהו, לאחר שנשבע בשם ה'? **אִם-יְהִי הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם-לְפִי דְבָרִי**. הוא מכריז שבצורת תימשך "שנים" – אין הוא מציינ כמה שנים, ובכל מקרה, **שָׁנִים** לא נשמע מעודד בכלל....

אולם קשה מזה - אליהו לא מסביר בשל מה תבוא הבצורת. מסמיכות הפרשיות בין סוף פרק ט"ז לתחילת פרק י"ז אנחנו יכולים להסיק, שאלהו מודיע על בצורת בגלל חטאי אחאב, הנזכרים בט"ז 30-34, אך הדברים לא נאמרים במפורש. בדרך כלל נהגו הנביאים להסביר את הסיבה לעונש, כדי לאפשר לחזור מהדרך הרעה (דברי נתן לדוד בשמואל ב' י"ב 7-13, ירמיה ז' 3-15, ועוד הרבה). אליהו לא מסביר ולא נותן לעם פתח לתיקון המצב. נבואתו אינה נבואה מותנית, כמו נבואות רבות בתנ"ך.

¹ וכמו שאלהו מופיע באופן מסתורי – הוא נעלם באופן מסתורי (מלכים ב' ב'), אך לא נעסוק בזה כאן.

² במאמר זה לא אתייחס להבחנה בין נביאים קלאסיים לנביאים עממיים. היא אינה רלוונטית כאן.

³ גרסיאל מ' (תשנ"א). מדרשי השמות במחזור הסיפורים על אליהו ואחאב. ספר פרופ' חמ"י גבריהו: מחקרים במקרא ובמחשבת ישראל. הוצאת החברה לחקר המקרא בישראל.

<http://mikranet.cet.ac.il/pages/item.asp?item=8802&str1=%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%94%D7%95&x=0&y=0&str3=&find=1&ex=0&docs=1&pic=1&sites=1&title=&all=1>

⁴ גם אברהם עמד לפני ה' (בראשית י"ח 22), והעם כולו עמד לפני ה' במעמד הר סיני (דברים כ"ט 14).

והתמוה ביותר – אליהו אומר שלא יבוא טל ומטר **כִּי אִם-לְפִי דְבָרִי**, כלומר: לפי דברו של אליהו. **אליהו** הוא הקובע שתהיה בצורתו והוא זה שיקבע לכמה זמן היא תימשך. אנחנו רגילים מהמקרא, שבצורת משמשת עונש בידי האל על חטאי בני ישראל (למשל: דברים כ"ח 24), אבל תמוה שאדם קובע שתהיה בצורתו וכי היא תימשך עד שהוא, אותו אדם, יחליט לסיימה.

איך מתייחס ה' לנביאו החריג?

כבר מהמשפט הראשון של אליהו מתגלה לפנינו נביא יוצא דופן, הרואה עצמו גוזר הגזירות ומסיימן, שאינו מעניק הסבר לשומעיו על הגזירה ושאינו מותיר פתח להידברות, שינוי והבנה. לכאורה נראה כי ה' אינו מגיב לכך – הוא פשוט מחולל לאליהו שלושה ניסים – אחד בנחל כרית ושניים בצרפת שבצידון.

אנו נבקש להציע כי האל הרחום והחנון לא מעניש את אליהו על אופן דיבורו היהיר, אלא מנסה להנח אותו וללמד אותו לקח בעזרת הסדרה של שלושת הניסים.

מה אמורים הניסים ללמדו?

ראשית הם אמורים להזכיר לאליהו את כוחו הבלתי מוגבל של האל, הגדול מכוחו של אליהו עצמו. שנית, שניים מהניסים (נס העורבים ונס כד הקמח וצפחת השמן) נועדו גם להבטיח שאליהו יישאר בחיים בשנות הבצורת שהוא עצמו הכריז עליהן.... זה יכול ללמד את אליהו משהו גם על מידת הרחמים של האל, ואולי אליהו ילמד, כנביאו של האל, ללכת בדרך זו. האמנם כך יקרה?

הנס הראשון

את תיאור הנס הזה (וגם את תיאור הנס הבא) פותחת נוסחת הנביאים שהזכרנו לעיל: **וַיְהִי דְבַר-ה' אֵלָיו לְאמֹר** (פסוקים 2, 8). כמה אירוני שנוסחה זו באה כאן, כשה' אומר לאליהו מה לעשות כדי להציל את חייו, אך היא לא הופיעה כשאליהו הודיע על בצורת לעמו...

ה' פונה לאליהו במילים **לְךָ מְזָה** (פסוק 3). אומר על כך ר' שמואל לניאדו⁵ בפירושו "כלי יקר" על נביאים ראשונים:

אף על פי שאליהו לשם שמים נתכוון, לכבוד ה' ועבודתו, עם כל זה היה פועל אכזריות למנוע מהם **אפילו הטל** שאינו נעצר... ולעומת זה (וכתובה לכך) אמר לו "לך מזה", שטרדו משם, או אפשר: "לך מזה", כלומר: מזה האכזריות שעשית במניעת הטל מהברכה.

⁵ רבה של ארם צובה (= חֶלֶב שבסוריה) ובן דורו הצעיר של ר' יוסף קארו (המאה השש-עשרה).

כלומר: ר' שמואל לניאדו מציע שני פירושים לביטוי **לְךָ מְזֵהָ** – לך מכאן, במובן הפיזי של הביטוי. יש כאן מעין גירוש של אליהו⁶. או: לך מדרכך הקשה, האכזרית. כך או כך, הביטוי מביע את מורת רוחו של ה' מכך שאליהו הביא גזרה קשה על העם מיוזמתו.

לאן אליהו צריך ללכת? לנחל כרית. וממשיך ר' שמואל לניאדו ומפרש באותה רוח ביקורתית: ונסתרת שם בנחל כרית כי שם מושבך, שצריך [מקום מושבך] להיכרת כשם המקום אשר תשב בו: 'נחל כרית' - לשון כריתה.⁷

עם זאת, לצד הביקורת על אליהו, ניתן לומר שה' מרחיק את אליהו ממרכז הממלכה כדי להצילו מאחאב, שללא ספק ירצה לנקום בו על גזרת הבצורת שגזר על העם (דבר אותו ניתן ללמוד ממלכים א' י"ח 10, המזכיר את חיפושיו הנואשים של אחאב אחרי אליהו). גם בשליחתו לצרפת שבצידון בנס הבא בפרקנו (פסוק 9) מתגלה רחמנותו של ה'.

בנחל כרית יאכילו העורבים את אליהו. מהו המסר שמבקש אלוהים להעביר לאליהו באמצעות הזנתו דווקא בעזרת עורבים? העורבים מתוארים בתנ"ך כעופות אכזריים, שאינם דואגים לגוזליהם ואינם מאכילים אותם (תהלים קמ"ז 9, איוב ל"ח 41). לכן יש המפרשים את בחירת העורבים כמסר נזוף לאליהו, המתאכזר לעמו ומונע ממנו מזון, כמו שהעורב עושה לגוזליו⁸.

האם אליהו מציית לה? כתוב **וַיִּלֶךְ וַיַּעַשׂ כְּדַבַּר ה'** (פסוק 5). האם באמת עשה אליהו בדיוק מה שה' אמר לו? כתב גרסיאל⁹:

ה' מורה לאליהו להסתתר בנחל כרית: "ונסתרת בנחל כרית" (שם, ג). אולם אליהו איננו נוהג כפליט המסתתר, אלא הוא "יושב", כלשון הכתוב: "וילך וישב בנחל כרית" (שם, ה). בתיאור זה בכללותו נשמעת בת קול של ביקורת ואירוניה דקיקה על אליהו, היושב מרוחק ותלוש מעמו.

כדאי לשים לב, שאליהו נהנה מתזונה עשירה בימים שהיה בנחל כרית – פעמיים ביום קיבל לחם ובשר, ושתה ממי הנחל. זאת בעוד בני עמו סובלים מרעב.

אולם לא לאורך זמן יכול אליהו לשבת בנחל כרית. אליהו נהנה ממצב זה עד שהנחל מתייבש. ואומר על כך רש"י:

"וייבש הנחל" - כדי שידע צורך הגשמים **וַיִּטְרִיחַ לַגְלוֹת**. שהיה קשה בעיני הקב"ה שישראל שרוין ברעב.

⁶ ראו בפרשנותו של הרב אלחנן סמט, פרקי אליהו. ומצוי באתר: <http://www.daat.ac.il/DAAT/tanach/samet3/1-2.htm>

⁷ וראו גם רוזנסון י' (תשס"ב). אליהו בכרמל – מגיאוגרפיה לפרשנות ספרותית. טללי אורות י': <http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/taleley/eliyahu-2.htm>

⁸ לא ידוע לנו שהעורבים בטבע אכן נוהגים כפי שמתואר בתנ"ך.
⁹

אליהו צריך לנדוד למקום אחר כדי לשרוד. כך גם הוא חווה, ולו במקצת, את הקשיים של העם, שעליו הטיל בצורת.

הנס השני - מה אמור הנס השני ללמד והאם אליהו ילמד ממנו?

ישנו דמיון מבני ומילולי בין תיאור הנס הקודם לתיאור נס זה¹⁰, אך ישנם גם הבדלים חשובים. הפעם אליהו נשלח לאזור צידון, האזור ממנו באה איזבל (מלכים א' ט"ז 31)¹¹. כמו כן, הפעם ה' שולח אותו לביתה של אלמנה. מדוע? אליהו צריך עתה לעמוד מול בני אדם, רצונותיהם וקשייהם, ויתמודד עם הצורך לשכנעם, להידבר עימם. "רמת החיים" שלו תרד: לא עוד שתי ארוחות של בשר ולחם ביום, אלא מנה אחת דלה פעם ביום. אליהו יחווה מחסור.

כמו כן, הפעם ה' מאפשר לאליהו שיקול דעת, כדי לראות כיצד יגיב אליהו והאם כבר למד משהו מהמסרים אותם ה' מנסה להעביר לו. ראשית, הוא לא מסביר לאליהו איך יזהה את האישה האלמנה שתכלכל אותו. שנית, מסתבר שהפעם, שלא כמו בנס הקודם – האישה לא כל כך מתלהבת מהרעיון לכלכל את אליהו בזמן בצורת. האם ניתן להאשים אותה???

ובכן, כיצד יפעל אליהו בהתמודדותו עם האתגר הראשון? כיצד יזהה את האלמנה "שלו"? האם ישב בפתח העיר וימתין לסימן מהאל? לא מתאים לאליהו הפעיל והיוזם. כשהוא רואה אישה אלמנה – הוא מעמיד אותה במבחן. בתחילה, מבחן קל יחסית: **קְחִי-נָא לִי מְעֵט-מִיָּם בְּכָלִי וְאֶשְׁתָּה** (פסוק 10).

אליהו פונה בנימוס: **קְחִי-נָא** ומבקש **מְעֵט-מִיָּם**. בתקופת בצורת – זה מתבקש. האישה הולכת לקחת מעט מים כדי לתת לאליהו, ואז מוסיף אליהו ומקשה עליה: **לְקַחֲתִי מִיָּדְךָ פַת-לֶחֶם בְּיָדְךָ** (פסוק 11). הוא עדיין פונה בלשון בקשה, אך הפעם מבקש אוכל, מצרך חיוני, אך נדיר. ואמנם, הפעם האישה לא נענית מיד, אלא פונה לאליהו ומסבירה לו את חומרת מצבה, תוך שהיא פותחת את דבריה במילים **חִי-ה' אֱלֹהֶיךָ** (פסוק 12). בפרק י"ז, פסוק 1, אליהו נשבע בשם ה' שלא יהיה טל ומטר כי אם לפי דברו, וכעת האלמנה נשבעת בשם ה', אלוהי אליהו, כשהיא מתארת את מצבה העגום, שבגללו קשה לה לתת לאליהו פת לחם. כמה אירוני...

אליהו מרגיע את האלמנה ואומר לה לעשות כדבריה, כלומר: כפי שתכננה, אך לדאוג לו **בְּרֵאשֶׁנָה**, ואחר כך – לה ולבנה. כדי לחזק את דבריו הוא אומר: **כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּדְבָרֶיךָ** (פסוק 14). הפעם הוא מדבר כמו נביא אמיתי, עם נוסחת פתיחה אופיינית, והפעם הוא מייחס את מתן הגשם לא לעצמו, כי אם לה'.

¹⁰ ראו פירוט של קווי הדמיון במאמרו של סמט, הערה מס' 6.

¹¹ כדאי לשים לב שבתחילה הולך אליהו מזרחה, לנחל כרית (י"ז 3). אחר כך הוא הולך צפונה, לכיוון צידון (י"ז 9), ובסופו של הסיפור הוא בורח לבאר שבע, למדבר (י"ט 3), כלומר: דרומה.

אליהו התמודד עם האתגר השני שניצב בפניו – שכנוע האישה. שכנועו מרשים ביותר – הוא מבקש מאם שתוותר על האכלת בנה ראשון, ותאמין כי אף שתיתן מלחמה לנביא – יוותר לה די צורכה להאכלת הבן ולעצמה.

האם משמעות הדבר שאליהו השתנה? האם הפנים את המסר לגבי מי שקובע דברים חשובים כמו בצורת או גשם? האם כעת הוא מסוגל לגלות יותר רחמים מאשר קודם? נחכה ונראה...

האם אליהו השתנה?

על סמך מה מבטיח אליהו, בשם ה', שְׂכַד הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא תִחָסֵר עַד יוֹם תִּתֶּן- (תת-)¹² ה' גֶּשֶׁם עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה? ה' לא אמר לו כדבר הזה. אמנם כתוב שהאישה השתכנעה מדברי אליהו ועשתה כפי שביקש, ואכן – כִּד הַקֶּמַח לֹא כָלְתָה וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסַר כְּדִבְרֵי ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֱלֹהֵיוֹ (פסוק 16), אבל האם לכך התכוון ה' כששלח אותו לחפש את האלמנה מצרפת? וכדאי לשים להבדל בין דבר ה' בפי אליהו לבין ביצועו:

דברי אליהו (פסוק 14)	הביצוע (פסוק 16)
כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּד הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא תִחָסֵר עַד יוֹם תִּתֶּן- (תת-) ה' גֶּשֶׁם עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה.	כִּד הַקֶּמַח לֹא כָלְתָה וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסַר כְּדִבְרֵי ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֱלֹהֵיוֹ.

בתיאור הביצוע לא מוזכר שכד הקמח לא כלה וצפחת השמן לא חסרה עד שה' נתן גשם. מדוע? אולי כך מביע הסופר את מורת רוחו מהחירות שלקח לעצמו אליהו להבטיח נס בשם ה', נס שנועד לכלכל אותו בבית האלמנה. ייתכן שצורת הכתיב בפסוק 15: וַיִּתְּלָהּ וַיַּעֲשֶׂה כְּדִבְרֵי אֱלֹהֵיוֹ וַתֹּאכַל הוּא-וְהִיא (היא-והוא) וּבֵיתָה יָמִים רומזת אף היא על אגוצנטריות של אליהו, הדואג לעצמו. אך מה עם שאר הרעבים בגלל הצורת?

הנס השלישי ב"סדרת החינוך" – האם אליהו התפתח כנביא?

מחד גיסא, ניתן לומר שכן, כי אליהו פונה לה' לפני שהוא מנסה להחיות את הילד בעצמו (פסוק 20). מאידך גיסא, נבחן את דבריו המכוונים לה': וַיִּקְרָא אֶל-ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי הַגֶּם עַל-הָאֲלַמָּנָה אֲשֶׁר-אֲנִי מִתְגוֹרֵר עִמָּה הֲרַעוֹתָ לְהַמִּית אֶת-בְּנָהּ. כלומר: אליהו מתלונן בפני ה' על מות הילד ומאשים את ה' בכך שהוא "הרע להמית".

¹² סמט (הערה מס' 6) טוען, שהכתיב משקף התרככות של אליהו: "זוהי כמעט בקשה שמבקש אליהו במובלע: 'אנא ה', יהי רצון כי תתן גשם על פני האדמה'. במלים אחרות: 'קח אתה את האחריות לירידת הגשמים, ופטור אותי מהחזקת מִפְתָּח הגשמים'. במשפט זה מביע אליהו לראשונה היסוס בעמדתו".

איך לפרש את הדברים הללו של אליהו? נראה שלאליהו באמת אכפת מהאלמנה ובנה, ושהוא אסיר תודה לאלמנה שדאגה לו (הַאֲלֵמְנָה אֲשֶׁר-אֲנִי מְתַגֹּרֵר עִמָּה – שם). הוא חש אמפטיה לסבלה – וזה חידוש מבורך אצל אליהו. נראה שהוא למד משהו מהשיעור שה' ניסה ללמד אותו¹³.

ניתן לחזק כיוון פרשני זה בעזרת השימוש בכינוי אֲלֵמְנָה בפי אליהו, ולא ככינויה של האישה בפי המספר בפסוק 17 (וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָלָה בֶן-הָאִשָּׁה בְּעֵלַת הַבַּיִת).

מאידך גיסא, אולי יש להבין את אמירת אליהו כמו רד"ק:

ואפילו על זאת האלמנה פקדת עונה להמית את בנה, לא תחייהו בזכותי, שאני מתגורר עמה?

כלומר: אליהו לא חש אמפטיה, אלא רואה את עצמו במרכז, וכועס שהאלמנה לא קיבלה מה' "יחס מועדף" בגלל שהוא גר אצלה. לפי פרשנות זו, אין להתפלל על כך שדברים אלו של אליהו לא הועילו להחייאת הילד, והיה עליו לפנות שנית אל ה'

נשים לב למילה הַגָּם. מילה זו באה כדי לְרַבּוֹת. למי היא מתייחסת כאן? למי עוד ה' "הרע להמית"?

ניתן שוב להציע שני כיווני פירוש – גם = בנוסף על עם ישראל, כפי שמציע רד"ק¹⁴:

"הגם על האלמנה" - כלומר: אפילו על האלמנה פקדת העון כמו שאתה פוקד היום

עונם לישראל בעצירת הגשמים?

פירוש זה של רד"ק ניתן להבנה בשתי דרכים מנוגדות: האחת - לא רק שאליהו חש אמפטיה כלפי האלמנה, הוא אף מודאג וקובל על סבלם של בני ישראל. אם כך נפרש את הפסוק, אליהו עבר כברת דרך כאדם וכנביא מאז תחילת היכרותנו עימו. מצד שני, ייתכן שרד"ק רוצה לומר, שאליהו מאשים את ה' בכך שהוא זה שהביא את הסבל על עמו, ושואל את ה' בטרוניה: כעת אתה גורם סבל גם לאלמנה?

ר' שמואל לניאדו¹⁵ מפרש אחרת:

שאמר "הגם" - כמו שעשית אל הנחל, שלהיותי שם נתייבש, ... היה ראוי להיטיב לכל

אשר היו לי אכסניא, ... בלכתי במלאכות ה'.

¹³ וראו בעניין זה גם אצל סמט, הערה מס' 6.

¹⁴ רד"ק מביא שני פירושים לביטוי זה.

¹⁵ ראו הערה מס' 5.

לפי פרשנות זו, אליהו קובל על כך שה' לא מתחשב בכך שהוא עוסק במלאכתו – מלאכת ה' – ובמקום לסייע למי שמארחים אותו (הנחל, האלמנה), ה' פוגע בהם. אם כך, אליהו שם עצמו במרכז. פירוש זה ממשיך את הקו הביקורתי כלפי התנהגותו של אליהו.

לאחר דברי אליהו בפסוק 20, הוא מנסה להציל את הילד בעצמו: וַיִּתְמַדְד עַל-הַיֶּלֶד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים (פסוק 21), אך אינו מצליח. האם הוא נכשל בגלל האופן שבו פנה אל ה' בפסוק הקודם? כך או כך, לאחר הכישלון פונה אליהו לה' שוב. פתיחת הדברים זהה: וַיִּקְרָא אֶל-ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי (פסוקים 20, 21); הפתיחה הזוהה מדגישה את ההבדלים בהמשך הדברים. הפעם פונה אליהו אל האל בבקשה, לא בטרוניה: ה' אֱלֹהֵי תִשָּׁב נָא נַפְשׁ-הַיֶּלֶד הַזֶּה עַל-קִרְבּוֹ (פסוק 21). אז, ורק אז, וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל אֱלֹהֵי וַתִּשָּׁב נַפְשׁ-הַיֶּלֶד עַל-קִרְבּוֹ וַיְחִי (פסוק 22). ניתן לטעון, שרק לאחר שאליהו פנה לה' בדרך הראויה - נענה לו האל¹⁶. הדבר בא לידי ביטוי הן בלשון הבקשה והן בשימת הילד במרכז פנייתו. בעוד שבפנייתו הראשונה אל ה', אליהו הדגיש את עצמו ואת האלמנה – בפנייתו השנייה אל ה' הוא מדגיש את הילד (המכונה יֶלֶד החל מפסוק 21 ועד פסוק 23, ולא בָּן כמו בפסוקים 17-20). בפנייתו השנייה מביע אליהו דאגה לילד, לא לעצמו ולכלכלתו, ולכן נענה לו ה' מחייה אותו.

מי עשה את הנס – אליהו או ה'?

אולי לא היה זה כלל נס, ואליהו, שהתמודד על הילד (שכב עליו), חימם אותו, וכך השיב את רוחו? נאמר שה' שמע בקול אליהו (פסוק 22), ולכן ניתן אולי לטעון, ששוב שמע ה' בקול אליהו, כמו בעניין הבצורת בתחילת פרקו.

השניות ביחסי אליהו וה' באה לידי ביטוי בדברי רימון כשר¹⁷: הוא מונה את הנס של החייאת האלמנה ברשימת הנסים שבהם "עושה הנפלאות מוצג כמי שיוזם את הנס, אך קורא לה' לבצע את המעשה הפלאי עצמו". לדבריו, זהו "ביטוי למגמה אנטי-מאגית, המבקשת לצמצם, או אף לבטל, את היסודות המאגיים שבהתרחשות הניסית, ולכפוף את ביצועה של התרחשות זו לה', ובכך ליטול מעושה הנפלאות את היכולת לבצע את הנס כרצונו הוא ובאמצעיו שלו". מצד שני, ניתן לטעון, כמו סמט¹⁸, ש"אליהו הוא היוזם ניסיון נועז זה, והוא

¹⁶ ניתוח אחר של הסצנה הזו, והשוואה בינה לבין החייאת הילד על ידי אלישע (מלכים ב' ד' 8-37), ראו אצל זקוביץ: זקוביץ י' (1987). על תפיסת הנס במקרא. מחוללי הנס: אלוהים ואדם. ישראל. משרד הביטחון, ההוצאה לאור.

<http://mikranet.cet.ac.il/pages/item.asp?item=3501&str1=%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%94%D7%95&x=0&y=0&str3=&find=1&ex=0&docs=1&pic=1&sites=1&title=&all=1>

ראו השוואת הסצנות של החייאת הילד אצל אליהו ואלישע גם במאמרו של סמט (הערה מס' 6).

¹⁷ כשר ר' (1986). דפוסי הפעילות של עושי נפלאות במקרא. עיוני מקרא ופרשנות ב'. הוצאת אוניברסיטת בר אילן. <http://mikranet.cet.ac.il/pages/item.asp?item=11352&str1=%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%94%D7%95&x=0&y=0&str3=&find=1&ex=0&docs=1&pic=1&sites=1&title=&all=1>

¹⁸ ראו הערה מס' 6.

הפועל את הפעולות הנדרשות בעצמו, בהחלטיות נמרצת: 'וַיִּקְחֵהוּ... וַיַּעֲלֵהוּ... וַיִּשְׁפְּכֵהוּ...'.
בכל מקרה, ברור שהמספר מעצב את האירוע כנס שהתרחש בשל מעורבותו של ה'.
גורם חשוב בעיצוב זה הוא תגובת הקהל, במקרה שלנו האלמנה: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-אֱלֹהֵי הָעֵתָה
זֶה יַדְעֵתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים אַתָּה וְדַבַּר-ה' בְּפִיךָ אָמֵת (פסוק 24)¹⁹.

האם אליהו למד את הלקח?

סמט²⁰ טוען שכן. לדבריו, תפילת אליהו לה' והיענות ה' לתפילה מהוות את נקודת המפנה של הסיפור.
"הנביא הוכשר, צעד אחר צעד, לביטול גזרת הבצורת". הוא עדיין נמצא "בתהליך של
השתנות, ותהליך זה החל לא עתה, אלא עוד בנחל כרית" (ההדגשות במקור – א.י.). השאלה היא
מה יהיה בהמשך. נעבור לפרק הבא ונראה.

ביבליוגרפיה:

גרסיאל מ' (תשנ"א). מדרשי השמות במחזור הסיפורים על אליהו ואחאב. ספר פרופ' חמ"י גבריהו:
מחקרים במקרא ובמחשבת ישראל. הוצאת החברה לחקר המקרא בישראל.

זקוביץ י' (1987). על תפיסת הנס במקרא. ישראל. משרד הבטחון. ההוצאה לאור.

כשר ר' (1986). דפוסי הפעילות של עושי נפלאות במקרא. עיוני מקרא ופרשנות ב'. הוצאת אוניברסיטת
בר אילן.

סמט א, פרקי אליהו. ומצוי באתר: <http://www.daat.ac.il/DAAT/tanach/samet3/1-2.htm>

רוזנסון י' (תשס"ב). אליהו בכרמל – מגיאוגרפיה לפרשנות ספרותית. טללי אורות י'.

¹⁹ ראו זקוביץ י' (1987). על תפיסת הנס במקרא. ישראל. משרד הבטחון. ההוצאה לאור.
²⁰ ראו הערה מס' 6. וראו שם כיצד הוא מחזק את עמדתו, שהמפנה הוא בפעם השנייה שאליהו מדבר אל ה', גם על ידי ניתוח
מבנה הסצנה.